

6. *Сірий. Є.В.* Підприємництво як предмет соціологічного теоретизування. Автореф. дис... докт. соціол. наук / Сірий Є.В. / Київ, 2010.– 27 с.
7. *Сірий. Є.В.* Концептуальні орієнтири теоретико-соціологічного осмислення підприємництва /Сірий Є.В. // Вісник Одеського національного університету. 2011. Т.16, вип. 10. С. 371-379.
8. *Сірий. Є.В.* Соціальна роль та ефективність підприємництва в українському суспільстві: теоретичні аспекти дослідження / Сірий Є.В. // Зб. наук. праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка: «Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки». К.2011 вип.12. С.78-84.
9. *Сірий. Є.В.* Проблемно-методологічні орієнтири теоретико-соціологічного осмислення підприємництва / Сірий Є.В // Науковий журнал «Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики». Запоріжжя 2011, Вип.50. С.118-128.

УДК 316.013

Бутковська Н.Ю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри філософії

ПОНЯТТЯ “ЕТНІЧНІСТЬ” В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

В статті піднімається проблема протистояння теоретичних підходів до дослідження феномену етнічного, що існує в сучасних суспільствознавчих науках. Виокремлено наступні підходи до інтерпретації поняття “етнічність” в соціології: форма міжгрупової взаємодії (відносини), індивідуальна та групова ідентичність (етнічна ідентичність), етнічність як культурна якість групи, на основі якої формується спільнота (культурне явище).

Ключові слова: феномен етнічного, етнічність, етнічна група, міжгрупової взаємодія, етнічна ідентичність.

В статье поднимается проблема противостояния теоретических подходов к исследованию феномена этнического, которая существует в современном обществознании. Определены следующие подходы к интерпретации понятия “этничность” в социологии: форма межгруппового взаимодействия (отношения), групповая идентичность (этническая идентичность), культурное качество группы, на основании которого формируется общность (культурное явление).

Ключевые слова: феномен этнического, этничность, этническая группа, междугрупповое взаимодействие, этническая идентичность

The paper deals with the problem of cognitive contradictions among the theoretical approaches to the investigation of the «ethnic» phenomena and the concept «ethnicity» in sociology.

Key words: ethnic phenomena, ethnicity, ethnic group, intergroup interaction, ethnic identity.

Зміни характеру соціальних відносин та повсякденного життя людей в умовах зростання соціального та культурного різноманіття сучасних суспільств **актуалізують** проблему міжкультурної взаємодії, зокрема етнічної. Успішне її вирішення великою мірою залежить від етнічного самовизначення на індивідуальному рівні. Етнічна ідентичність в сучасних суспільствах не є чимось незмінним та несуперечливим. Знаходячись під впливом соціальних змін, вона все частіше розглядається як ситуативна та конструйована. Етнічність виступає детермінантою багатьох соціальних конфліктів та є засобом маніпуляції в етнополітичних ситуаціях. Не дивно, що дане поняття знаходиться в центрі наукової рефлексії не лише етнологічної науки, а й таких суспільних дисциплін як соціальна філософія, соціальна психологія, політологія, культурологія тощо. Соціологія не є

виключенням. Розглядаючи етнічність як групову характеристику, інтерес до дослідження якої посилюється в 60-і роки ХХ століття, світова соціологічна наука випрацювала нові підходи до інтерпретації даного поняття, сприяючи таким чином процесу пізнання феномену етнічного.

Постановка проблеми. В СРСР науковці, які займались етнічною проблематикою, спрямовані були більше на пошук аргументів для підтвердження ідеологічних постулатів про стирання культурних відмінностей народів та створення нової історичної спільності “радянський народ”, ніж на дослідження реальних етнічних процесів та їх впливів на суспільне життя. І тому радянська теорія етносу, яка відображала більшою мірою історико-етнографічний напрям досліджень, виявилась не здатною обґрунтувати причини активізації етносоціальних процесів на початку 90-их років ХХ століття. Та й етносоціологи, як зазначає російська дослідниця Л.Дробіжева, в той час працювали у сфері соціальної практики та мало турбувались обґрунтуванням теоретичних підходів до дослідження, оскільки, “...всі вчені в соціальних науках притримувались однієї – марксистської – концепції” [4, с.3]. А тому не дивно, що в цей період великий інтерес викликають західні теорії етнічності, зокрема інструменталізм та конструктивізм, які презентували різні підходи до концептуалізації феномену етнічного. До існуючих раніше примордиалістських моделей, згідно яких етнічність – це об’єктивна даність, первісна характеристика людства, додалися інструменталістські, які розглядають етнічну спільноту як групу, об’єднану інтересами, а етнічність як засіб для досягнення групових цілей, та конструктивістські в руслі яких етнічність – це соціальний конструкт, який утворюється посередництвом індивідуальної самосвідомості на основі процедур ідентифікації.

Нові ідеї стали доступними дослідникам, що займались етнічною проблематикою, завдяки виданню в нашій країні праць Е.Сміта [21], Е.Геллнера [10], Б.Андерсона [1], П.Браса [5], Д.Гатчісона [9] тощо. Велику роль у популяризації західних концепцій етнічності відіграли публікації Б.Вінера [7, 8], Л.Дробіжевої [13], В.Тішкова [24, 25]. Сприяв цьому і критичний огляд основних підходів до осмислення феномену етнічного, що існують у світовій науці, та узагальнення результатів досліджень етнічних явищ у сучасній західній антропології, здійснені Т.Таболіною [23], В.Коротєєвою [16], А.Майничевою [17], М.Скворцовим [20]. Теоретико-методологічні проблеми дослідження феномену етнічного розглядають такі українські та російські дослідники як В.Арбеніна [2], Ю.Арутюнян, Л.Дробіжева, А.Сусоколов [3], З.Сікевич [19], В.Тішков [22, 23] тощо. Нові погляди на етнічну ідентичність в руслі постмодерністських концепцій представлені в праці російських дослідників В.Воронкова та І.Освальда [15]. В межах структурно-конструктивістської парадигми працює соціолог В.Ільїн [14].

З появою західних концепцій осмислення феномену етнічного до наукового обігу входить і нова категорія – “етнічність”, хоча, як зазначає В.Тішков, у “...вітчизняному суспільствознавстві більш широке застосування має термін “етнос” [25]. Його пріоритетне застосування у наукових колах пострадянського простору засвідчують і сучасні довідникові видання, вказуючи, що поняття “етнічність” більш притаманне зарубіжній соціально-культурній антропології та відображає “...належність до певної нації чи етнічної групи” [22, с.1278]. І якщо С.Соколовський поняття “етнос” та “етнічність” пов’язує з конкуруючими парадигмами етнічності – примордиалізмом та конструктивізмом, то Б.Вінер зазначає, що “...термін “етнос” можна використовувати у будь-якому із вищеназваних підходів, до того ж, доволі часто він буде синонімічним “етнічній групі” у західному розумінні” [7, с.117]. В іншому своєму дослідженні Б.Вінер зазначає, що в розумінні російських дослідників етнічність (поняття “етнічність”) виступає еквівалентом етнічного [8, с.3].

Отож, контекстуальна різноманітність застосування поняття “етнічність” в межах вищезазначених підходів до осмислення феномену етнічного, та наявний факт змістовної невизначеності даного поняття, потребують теоретичного уточнення. Саме це й стане *проблемним полем* нашого дослідження. **Мета** – виокремлення основних підходів до інтерпретації поняття “етнічність” в соціології. Об’єкт дослідження – соціологічний дискурс, предмет – поняття “етнічність” в межах соціологічного дискурсу.

“Етнічністю ми називаємо культурні звичаї та світогляд певної спільноти людей, що відрізняється від інших” – таке визначення сучасного англійського соціолога Е.Гіденса відображає найпоширеніше розуміння етнічності як категорії для означення культурно відмінних груп [11, с.256]. Традицію розглядати етноси як спільноти, що мають специфічні культурні відмінності, слід віднести ще до часів класичної етнографії, котра, описуючи географічне розселення народів та вивчаючи зміст їх культурних та лінгвістичних особливостей, досліджувала їх як локальні утворення. Культурні характеристики етнічних спільнот складають також предмет антропологічних та культурологічних досліджень. Головним для них всіх було положення, згідно якого культури є дискретними і кожному народу (етносу) були притаманні чітко обмежені культурні комплекси. Розглядаючи категорію “етнос” як основну одиницю етнічної класифікації людства, фундатор радянської етнологічної школи Ю.Бромлей визначав її як “...спонтанну міжпоколінну сукупність людей, що історично склалась на певній території; людей, які мають спільні, досить сталі особливості мови, культури і психіки, а також усвідомлення своєї єдності і відмінності від інших подібних утворень (тобто самосвідомість), зафіксовану в самоназві (етнонімі)” [6, с.173].

Події Другої світової війни та падіння світової колоніальної системи призвели до широкомасштабних національно-визвольних рухів та загострення етнічних конфліктів. Потоки іммігрантів, що прямували до Європи та Північної Америки в пошуках кращого життя, створили проблему відносин з титульними етносами. Американські та європейські вчені були змушені займатись аналізом проблем взаємодії етнокультур, які досягли різного рівня соціально-економічного розвитку. В центрі уваги наукових досліджень постає етнічна група. Тобто етнос, що заявив про себе як про своєрідну соціальну групу, з того часу стає об’єктом дослідження соціологів. Пильна увага до особливостей даної групи потребувала її чіткого трактування. Найбільш повне наукове та теоретично виправдане визначення етнічної групи за словами В.Соллорса представлено в праці американського етнолога Р.Шермерхорна “Етнічні взаємовідносини: теорія і практика досліджень”, опублікованої в 1970 році: “Етнічна група є колективом, котрий виокремлюється із великого співтовариства за наступними ознаками: представники його мають реальних чи уявних попередників, спогади про спільне історичне минуле, один чи декілька символічних елементів, котрі відіграють в їх культурі роль етнічних маркерів. Прикладами таких маркерів можуть бути норми взаємовідносин у суспільстві, конфесійна належність, розміщення в просторі і його сприйняття, мовні особливості, племінний склад, національність, ознаки фенотипу, або комбінації вищеперерахованого. Необхідним доповненням є спільність самосвідомості членів групи” [17].

Необхідність осмислення нових проявів феномену етнічного змусила науковців підійти до розробки етнічної термінології. За словами американського дослідника Вернера Соллорса поняття етнічності є продуктом сучасності. У США воно розповсюдилось завдяки журналу “Янкї Сіті Серієс” (“Yankee City Series”), перший том якого був опублікований в 1941 році. Один із його авторів В.Ллойд Ворнер, описуючи результати своїх досліджень в м.Ньюбуріпорт (Массачусетс), ввів термін на означення групової визначеності, що дозволило йому відокремити певні групи індивідів від груп “основного потоку” (аборигенне населення та янкї) [17]. Вперше поняття “етнічність” (ethnicity) з’являється в Оксфордському словнику англійської мови лише в 1972 році. Значно раніше з’явилося поняття “етнічне” (ethnic) – як похідне від грецького “етнос”, що вживалось спочатку як “язичницьке” та зберігало це значення в англійській мові протягом XIV – першої половині XIX століть та поступово стало співвідноситись з расовими характеристиками. Саме це поняття з’являється у дослідженнях етнічних груп.

Оскільки американське суспільство з самого початку вирізнялось расовою та етнічною строкатістю осмислення проблеми взаємодії культурно відмінних груп розпочалось ще на початку XX століття. Представники Чиказької школи на чолі з Р.Парком уже в 20-их роках одними з перших здійснили спробу емпіричного дослідження локальної спільноти міста Чикаго, 80% населення якого склали іммігранти. Досліджуючи проблему збереження

етнічної групи в іноетнічному середовищі, науковці дійшли висновку, що успішна адаптація іммігрантів до нового суспільства можлива в разі засвоєння ними культури більшості, тобто шляхом акультурації – прийняття цінностей і способу життя англосовної більшості американського міста. Їх уявлення стосовно того, що будь-яке суспільство є “плавильним котлом”, де різні народи поступово розчиняються у домінуючій культурі, засвідчували про “смерть” етнічності [20, с.62].

Наприкінці 30-их років ХХ століття етнічна група постає в центрі уваги досліджень британських антропологів Манчестерського університету (М.Глакмен, А.Коеп, К.Мітчелл), які досліджували особливості взаємодії колоністів з представниками племінних або трайбових (від англ. “triba” – плем’я) груп у Південній, Центральній та Західній Африці. На відміну від представників Чиказької школи соціології, які в результаті проведених досліджень констатували загальну тенденцію різних етнічних груп до асиміляції, їх британські колеги зробили висновок, що “трайбалізм” як стійкий комплекс племінної ідентичності не є відмираючим елементом культури, а навпаки, він постійно відтворюється в процесі міжгрупової взаємодії [20, с.10]. І хоча асимілятивні пророцтва представників Чиказької школи не підтвердились, важливими були їх висновки стосовно того, що етнічність та етнічний конфлікт є стороною міжгрупових взаємодій. Уявлення про те, що етнічність конституюється в процесі міжгрупових контактів підтвердили і результати досліджень антропологів Манчестерського університету.

Взаємодія культурно відмінних груп та зумовлені нею соціальні зв’язки з того часу стають у центрі уваги соціологів. Культурні відмінності однієї групи від іншої встановлювались в ситуації міжособистісних контактів. Інформація, яку отримували індивіди під час контакту з “іншим”, поступово стеретипізувалась та сприяла формуванню стандартизованих способів поведінки під час соціальної взаємодії етнічних груп. Стереотипізація, як процес створення та постійного застосування стандартизованих уявлень про культурні відмінності та особливості певної групи, допомагала індивіду орієнтуватись у складно організованих та соціально диференційованих соціумах. Тобто, культура виступає певним атрибутом, який символізує хто є “свій”, а хто “чужий”. Етнічність, таким чином, породжується міжгруповою взаємодією і в цьому процесі важливу роль відіграють культурні відмінності. Саме ці дослідження дозволили науковцям перейти від аналізу культурних характеристик, що складали унікальність групи, до дослідження функцій певних елементів традиційної культури та їх визначального впливу на поведінку індивіда під час соціальної взаємодії.

Вивчаючи міжкультурну взаємодію, британські антропологи приходять до висновку, що ті чи інші дії учасників залежать від контексту ситуації взаємодії. Зокрема, результати досліджень засвідчили, що міжгрупова взаємодія відбувається на основі усвідомлення її учасниками нерівності соціального становища етнічних груп та намагання чітко окреслити свої культурні відмінності. В ситуаціях повсякденної взаємодії та публічних контактів етнічна приналежність або всіма можливими засобами підкреслювалась або навпаки приховувалась членами груп. Тобто, залежно від соціального контексту взаємодії важливість членства в певній етнічній групі для індивіда змінювалась. Етнічна ідентичність ставала залежною від економічної ситуації, політичних відносин, стаючи таким чином предметом маніпуляцій. Етнічна група в межах даного підходу розглядається як така, що здатна підтримувати людей в періоди кризи ідентичності, які пов’язані із соціальною нестабільністю в сучасних суспільствах. Вона сприяє мобілізації у боротьбі за статус та розподіл ринків, передбачає участь у владі. Тобто, етнічність є ситуативною і мотивованою [19 с.16]. В праці Н.Глейзера та Д.Мойніхена «По той бік плавильного казана» етнічність розглядається не як атавізм історичного розвитку, а як форма соціального життя, що постійно модифікується [17]. Все це засвідчувало необхідність зміни підходів до аналізу природи етнічності.

Активізації цього процесу сприяла політична ситуація, що склалась у світі. Масовий притік емігрантів до країн Західної Європи в післявоєнний період та посилення дезінтеграції американського суспільства в 60-70-ті роки ХХ століття за принципом етнічної приналежності вплинули на посилення уваги з боку дослідників до процесів міжетнічної взаємодії та

природи етнічної солідарності. Група американських дослідників на чолі з П.Л.Ван ден Берге, досліджуючи процеси змін міжетнічних відносин відходить від строго функціоналістської методології як пануючого на той час напрямку, очолюваного Т.Парсонсом, та використовує теорію конфлікту, обґрунтовану Р.Дарендорфом та Л.Козером [18, с.146]. Даний підхід засвідчив не лише появу методологічних новацій а й суттєво вплинув на створення нових моделей міжетнічних відносин. Заміна концепції “плавильного казана” концепцією “етнічної мозаїки” сприяла утвердженню необхідності співіснування в межах єдиного суспільства різноманітних етнічних груп, які не асимілюються, а зберігають свою культурну специфіку.

Переосмисленню місця культури у продукуванні та підтримці групових відмінностей у суспільстві були присвячені наукові пошуки норвезького антрополога Ф.Барта. В своїй знаменитій праці “Етнічні групи та межі” він акцентує увагу на тому, що не опис культури етнічної групи має стати предметом аналізу, а спосіб її соціальної організації, який дозволяє утримати групу від розмивання. Дослідник заперечує усталене розуміння того, що всі культури є дискретними і окремим людським колективам притаманні чітко обмежені культурні комплекси. Він зауважує, що якби це було дійсно так, то етнічні групи відрізнялись би набором характеристик, котрі могли бути виокремлені зовнішнім спостерігачем. Проте, етнічні маркери як елементи культури, що підкреслюють відмінності етнічних груп, відбираються членами групи самостійно та сприяють підтриманню між ними певної межі (boundaries), яка і забезпечує існування відокремлених, проте не ізольованих етнічних груп [20, с.26]. По мірі того, як зберігається процес дихотомізації – протиставлення груп – зберігаються і самі групи. В такому разі, спільна культура є скоріше наслідком або результатом, ніж первинною та визначальною характеристикою організації етнічних груп. Тобто первинними є самі межі, а не культурний зміст, який вони утримують [16, с.84]. Культурні атрибути, таким чином, обумовлюють формування на суб’єктивному рівні усвідомлення членами групи особливої форми колективної ідентичності. Певні елементи культури, що формують та підтримують етнічну ідентичність, виступають в даному процесі не в об’єктивній формі, а у вигляді символічних маркерів. Дослідники визначають етнічність специфічною формою ідентичності, яка спрямована в минуле, оскільки ґрунтується перш за все на усвідомленні спільності походження, традицій, цінностей, вірувань, відчутті міжпоколінної та історичної спадковості. “Етнічність може бути визначена як особлива характеристика суб’єктивності, що проявляється у відчутті та переживанні індивідом своєї належності до певної групи чи спільноти людей. Мова йде про специфічну форму ідентифікації, котра полягає у співвіднесенні людиною певних складових власної визначеності з множиною характеристик групи, до яких вона себе зараховує” [19, с.59]. Самоідентифікація через усвідомлення своєї причетності до одного етносу – “ми” і відчуження через ідентифікацію тих, хто до “нас” не належить, виступають головними інструментами конструювання етносів та кордонів між ними. Процес переосмислення місця культури у продукуванні та підтримці групових відмінностей у суспільстві сприяв появі конструктивістського підходу до трактування феномену етнічного.

Проте, для того щоб група усвідомлювати себе і виокремлювалась іншими як культурно відмінна, вона дійсно повинна відрізнятись від інших груп. Етнічність як якість групи – ще один важливий аспект прояву феномену етнічного оскільки лише наявність певного набору культурних атрибутів забезпечує можливість вирізняти групи. В якості таких атрибутів, як стверджують фахівці, можуть бути мова, релігія, антропологічні характеристики, цінності, норми, звичаї, традиції, спосіб життя, тощо. На основі знань про свою та чужі етнічні групи формується комплекс уявлень, що утворює систему етнодиференціюючих ознак. Саме наявність певного комплексу ознак, якими володіє група та відрізняється від інших, сприяє усвідомленню членами групи особливої форми колективної ідентичності. Якщо першими формами етнічної ідентичності в житті людей було усвідомлення спорідненості по крові (горизонтальна спорідненість, тобто єдність людей у теперішньому часі), спільності походження (вертикальна спорідненість), то пізніше етнодиференціюючими ознаками стали територія, мова, історична пам’ять, спільність історичної долі, тощо. Тобто, етнодиференціюючі ознаки є змінними для кожного етносу в

історичній перспективі. При схожому наборі етнодиференціюючих ознак членами групи підкреслюються ті, що є більш значущими на певний момент взаємодії. Отож, етнічні відносини можуть існувати між такими групами чи спільнотами, котрі усвідомлюють та ідентифікують себе як культурно відмінні. Етнічність є проявом аспекту відносин культурно відмінних груп. Проте, щоб ці відносини існували, групи мають усвідомлювати себе та визнаватись іншими як культурно відмінні, що не можливо без наявності у кожної з таких груп набору культурних атрибутів, які в свою чергу обумовлюють формування на суб'єктивному рівні усвідомлення членами групи особливої форми колективної ідентичності. Таким чином, етнічність – це відносини, ідентичність та культурне явище.

Висновок. У ХХ столітті внаслідок значних соціальних змін, які обумовили становлення принципово відмінних форм соціальної організації та нових суспільних зв'язків, етноси стали проявляти себе як суб'єкти активної суспільної діяльності. Це призвело до зміщення фокуса дослідження: з культурних характеристик етнічних спільнот на взаємодію етнічних груп та соціальні зв'язки, що між ними виникали. Етнос, що заявив про себе як про своєрідну соціальну групу, з того часу стає об'єктом дослідження соціологів.

Особливістю дослідження феномену етнічного в межах соціологічної науки є наявність підходів, що характеризуються відмінними методологічними орієнтаціями, зокрема стосовно розуміння самої природи соціальної реальності. Якщо в структуралізмі соціальні структури виступають в якості первинних відносно соціальної реальності, то конструктивізм розглядає соціальний світ не як даність, а як продукт людської активної творчої діяльності. Тому, в структуралізмі етнічність трактується як сукупність індивідів, як групи, що реально існують і яким притаманні певні риси – мова, культура, ідентичність, що відрізняють їх від інших; самосвідомість, яка закріплена в самоназві. То в руслі конструктивістського підходу етнічність – це соціокультурне поле, що утворюється в результаті поділу на “своїх” та “чужих” у процесі ідентифікації. Ядро змісту “етнічного” переміщується у сферу усвідомлення етнічною групою своїх відмінностей. Аналіз етнічної ідентичності дозволив дослідникам зробити висновок, що вона є не природним чинником а соціальним конструктом, у створенні якого велику роль відіграють мова, релігія, звичаї, традиції тобто визнані членами групи культурні елементи, що мають символічну природу.

Отже, в соціології етнічність розуміють як соціальний за своєю природою феномен, який виступає у формах міжгрупової взаємодії (етнічність – це відносини), колективної ідентичності (етнічність – це ідентичність), сукупності певних культурних характеристик спільнот (етнічність – це культурне явище). При цьому етнічність є невід'ємною складовою загальної соціальної ідентичності людини.

Література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Андерсон/. – К.: Критика, 2001. – 271с.
2. Арбенина В.Л. Этничность как предмет социологического анализа / В.Л. Арбенина //Методология, теория та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Зб. наук. праць. – Харків, 2001. – С.164-172
3. Этносоциология./ Арутюнян Ю.В., Дробижева Л.М., Суколов А.А. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 271с.
4. Арутюнян Ю.В. Дробижева Л.М. Этносоциология перед вызовами времени/ Арутюнян Ю.В. Дробижева Л.М //Социологический журнал. – 2008. – №7 – С.2-25
5. Брас П. Етнічні групи і формування етнічної ідентичності //Націоналізм: Антологія /Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – С.462-467
6. Бромлей Ю.В. Очерки истории этноса. – М.: Наука, 1983. – 412с.
7. Винер Б.Е. Постмодернистский конструктивизм в российской этнологии //Журнал социологии и социальной антропологии. – 2005. – Том VII. – №3. – С.114-130
8. Винер Б.Е. Этничность: в поисках парадигмы изучения //Этнографическое обозрение. – 1998. – №4. – С.3-26
9. Гатчисон Д., Сміт Е. Що таке етнічність //Націоналізм: Антологія /Упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – С.468-475

10. Геллнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: пер. з англ. – К.:Таксон, 2003. – 300с.
11. Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В Шовкун, А.Олійник; наук. ред. О.Іващенко. – К.: Основи, 1999. – 726с.
12. Дробижева Л.М. Методологические проблемы этносоциологических исследований //Социологический журнал. – 2006. – №3-4 – С.89-101
13. Дробижева Л.М. Этничность в современном обществе //Мир России. – 2001. – №2. – С.14-22
14. Ильин В.И. Социальное конструирование этнических общностей <http://socnet.narod.ru/library/authors/Ilyin/neravenstvo/3.htm>
15. Конструирование этничности: этнические общины Санкт-Петербурга /Под ред. В.Воронкова, И.Освальда. – СПб: Дмитрий Булавин, 1998. – 303с.
16. Коротеева В.В. Теории национализма в зарубежных социальных науках. М.: Аспект Пресс, 1999 – 140с.
17. Майничева А.Ю. Проблемы этничности и самоидентификации в работах зарубежных авторов
18. Режим доступа: http://www.zaimka.ru/01_2004/mainicheva_ethnic/
19. Ритцер Дж. Современные социологические теории. – 5-е изд. – СПб: Питер, 2002. – 688с.
20. Сикевич З.В. Социология и психология национальных отношений. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 203с.
21. Скворцов Н.Г. Проблемы этничности в социальной антропологии. – М.: СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 1997. – 184с.
22. Смит Э. Национализм и модернизм: критический обзор современных теорий наций и национализма: Пер. с англ. – М.: Праксис, 2004. – 458с.
23. Социология: Энциклопедия /Сост. А.А.Грицанов, В.Л.Абушенко, Г.М.Евелькин, Г.Н.Соколова, О.В.Терещенко. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312с.
24. Таболина Т.В. Этничность и общество: поиск концептуальных решений //Этнология в США и Канаде. – М.: Наука, 1987. – С.148-176
25. Тишков В.А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. – М.: Наука, 2003 – 544с.
26. Тишков В.А. Этнос или этничность?
27. Режим доступа: http://valerytishkov.ru/cntnt/publikacii3/publikacii/etnos_ili.htm

УДК 316.32

Алексеева О.А., Ракша Д.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології провідний соціолог, провідний соціолог

КОНЦЕПТ “СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ” ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕНЬ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті розглянуті питання, пов'язані з теоретико-методологічними засадами концепту соціальних трансформацій, як засобу пізнання сучасних соціальних змін в українському суспільстві.

Ключові слова: соціальна трансформація, парадигми соціальних трансформацій, постсоціалістичне суспільство.

В статье рассматриваются вопросы, связанные с теоретико-методологическими основаниями концепта социальных трансформаций, как средства познания современных социальных изменений в украинском обществе.

Ключевые слова: социальная трансформация, парадигмы социальных трансформаций, постсоциалистическое общество.